

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра статистики

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
_____ (А.З.Підгорний)
“ ____ ” _____ 20 ____ р.

ВИПУСКНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 6.030506 «Прикладна статистика»

за темою:
СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В УКРАЇНІ

Виконавець

Студентка обліково-економічного
факультету

Абалмасова М.П. _____

Науковий керівник

к.е.н. Готліб І.Г. _____

Одеса 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
 РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТАТИСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В УКРАЇНІ.....	6
1.1. Статистична сутність категорій заробітної плати.....	6
1.2. Системи, форми та складові фонду заробітної плати.....	12
1.3 Методологічні основи статистичного дослідження рівня заробітної плати.....	23
 РОЗДІЛ 2 СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В УКРАЇНІ ЗА 2010-2018 РОКИ.....	26
2.1. Аналіз динаміки рівня заробітної плати в Україні.....	26
2.2. Аналіз заробітної плати в Україні по регіонах та у порівнянні з країнами СНД і Європи.....	36
2.3. Структура фонду оплати праці штатних працівників та його динаміка у 2017 та 2018 роках.....	47
 РОЗДІЛ 3 СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ ЗРОСТАННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В УКРАЇНІ ТА ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ ЗА ПЕРІОД 2010-2018 РОКИ ТА ЇЇ ПРОГНОЗУВАННЯ.....	51
3.1. Аналіз динаміки рівня заробітної плати в Одеській області.....	51
3.2. Виявлення основної тенденції розміру середньомісячної номінальної заробітної плати в Україні та в Одеській області.....	55
3.3. Прогнозування розміру середньомісячної номінальної заробітної плати по Україні та Одеській області.....	64
 ВИСНОВКИ.....	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	71
ДОДАТКИ.....	74

ВСТУП

Проблема оплати праці є однією з найважливіших проблем української економіки на сьогоднішній день, адже заробітна плата є головною складовою доходів населення, основою життєдіяльності працівників, а звідси й найбільш потужним стимулом підвищення продуктивності праці. Рівень життя всіх працівників, а також їх родин, залежить в основному від рівня оплати праці та механізму її виплати. Але саме механізми формування та регулювання заробітної плати серед усіх чинників теорії праці розроблені найменше.

Рівень заробітної плати напряму пов'язаний з рівнем соціальної забезпеченості кожної окремої людини. Кожна людина має свої соціальні потреби: купити їжу, одяг, сплатити за комунальні послуги, свої рахунки і т.п., тому кожна праця має оплачуватися відповідно певним потребам людини.

Останнім часом тарифи за комунальні послуги в Україні стрімко зростають, також відчувається вплив інфляції. Як наслідок, населення в нашій країні біднішає. На сьогоднішній день значна кількість працюючих перебуває за межою бідності. Це загрожує соціальній стабільності і породжує інші економічно-соціальні проблеми, наприклад тіньову економіку, злочинність, демографічні проблеми тощо. Фактори, про які йдеться вище, роблять дослідження динаміки рівня середньомісячної номінальної заробітної плати надзвичайно важливим в сьогоднішніх реаліях для України.

Також найбільшою соціальною проблемою в Україні є велика різниця між високою вартістю життя і низьким рівнем оплати праці. За рівнем оплати праці Україна залишається на останньому місці серед країн СНД та Європи. За цим показником нас давно випереджає Молдова та навіть деякі африканські країни. Провідне місце серед проблем у сфері оплати праці належить низькій частці витрат на робочу силу, які входять в собівартість виробництва продукції, та оплати праці найманої праці в структурі ВВП.

Внаслідок політики дешевої робочої сили, яка проводилась в Україні ще з початку здобуття незалежності, відбулося знецінення праці, зниження рівня професійності працівників, зростання бідності та масової трудової міграції.

Проблему заробітної плати в Україні досліджували та продовжують досліджувати багато науковців, а саме В. С. Василенко, О. С. Ветлужська, А. О. Гордеюк, Ю. М. Іванечко, П. М. Матюшко, А. І. Радчук, Т. В. Сизикова, С. В. Цимбалюк та ін. У своїх працях вони змістовно розглядають найважливіші проблеми оплати праці в умовах економіки, що склалися на сьогодні. При цьому найбільша увага приділяється вивченню основних чинників, що впливають на величину заробітної плати, та пошуку оптимального рівня заробітної плати.

Актуальність теми дослідження є очевидною і не викликає сумніву, оскільки зумовлена необхідністю наближення рівня продуктивності праці, заробітної плати та доходів найманих працівників до рівня розвинених країн шляхом створення відповідних умов для високопродуктивної трудової діяльності між роботодавцями та державою.

Головною метою дипломної роботи є статистичний аналіз заробітної плати в Україні. Досягнення мети дипломної роботи потребує виконання насамперед таких завдань:

- визначити теоретичні основи статистичного дослідження сутності заробітної плати, її форми та системи;
- проаналізувати динаміку та сучасний стан рівня середньомісячної номінальної заробітної плати та фонду оплати праці штатних працівників;
- провести аналіз розміру середньомісячної номінальної заробітної плати за регіонами України протягом 2010-2018 рр. та у порівнянні з країнами СНД та Європи;
- оцінити розмір середньомісячної номінальної заробітної плати по Одеській області;
- виявити основну тенденцію розміру середньомісячної номінальної заробітної плати в Україні та Одеській області;

- спрогнозувати рівень середньомісячної заробітної плати на короткострокову перспективу.

Об'єктом дослідження дипломної роботи є оплата праці в Україні.

Предметом дослідження є рівень середньомісячної номінальної заробітної плати в цілому в Україні і по регіонах.

У даній дипломній роботі для досягнення поставленої мети було використано такі статистичні методи: метод групування, метод розрахунку узагальнюючих показників, метод аналізу варіації, методи дисперсійного аналізу методи виявлення основної тенденції – плинної середньої та аналітичного вирівнювання.

Інформаційною базою для дослідження заробітної плати є Кодекс законів про працю, Закони України “Про оплату праці”, “Про підприємства в Україні”, Конвенції і рекомендації, прийняті Міжнародною Конференцією праці, статистичні щорічники України за 2016-2018 роки, дані офіційного веб-сайту Держкомстату України, дані офіційного веб-сайту Міністерства фінансів України.

ВИСНОВКИ

В дипломній роботі був зроблений аналіз динаміки розміру середньомісячної номінальної заробітної плати в Україні та по регіонах, а також окремо по Одеській області за 2010-2018 роки.

В результаті проведеного аналізу можна зробити висновок, що в регіонах України у 2018 році середній розмір середньомісячної номінальної заробітної плати штатних працівників склав 7787 грн. При цьому, розмір середньомісячної номінальної заробітної плати в окремих регіонах відхиляється від середнього розміру заробітної плати, який розрахований в цілому по Україні, в середньому на 709,5 грн або на 9,1%.

У 2018 році порівняно з 2010 роком середньомісячна номінальна заробітна плата штатних працівників збільшилась на 6615 грн або майже у 4 рази. Але це не означає, що рівень життя також підвищився, оскільки разом із зростанням заробітної плати зростали і ціни на товари та послуги, інфляція та курс валюти. Тому ці дані не є позитивними для нашої країни. Найгострішою соціальною проблемою в Україні залишається велика різниця між високою вартістю життя і низькою ціною праці.

Побудований графік індексів реальної заробітної плати та інфляції показав, що найбільші розбіжності між цими показниками відбулися після 2014 року. Саме в цей період індекс інфляції рішуче стрибнув вгору, а індекс реальної заробітної плати помітно знизився. Проте, починаючи з 2016 року ситуація почала нормалізуватися.

Існує також невиправдано значна диференціація в оплаті праці за видами економічної діяльності, яка досі значною мірою пов'язана з різним ступенем адаптації галузей до ринкових умов господарювання. Відмінності в розмірах заробітної плати за видами економічної діяльності підприємств значною мірою зумовлюють регіональну диференціацію цього показника.

Найбільш оплачуваними в країні у 2017р. були працівники авіаційного транспорту, фінансової та страхової діяльності, інформації та телекомунікацій, професійної, наукової та технічної діяльності, а серед промислових видів діяльності

– працюючі на підприємствах із виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів, добування кам'яного та бурого вугілля. Також найбільш оплачуваними були працівники державного управління та оборони і обов'язкового соціального страхування.

Проте із тим рівень оплати праці в закладах охорони здоров'я залишався майже на третину нижчим за середній показник по економіці, в освіті – на 17,5% менше. Також значно нижчою була заробітна плата працівників поштової та кур'єрської діяльності, тимчасового розміщування й організації харчування, функціонування бібліотек, архівів, музеїв та інших закладів культури.

Заробітна плата жінок у середньому по економіці країни була на 1700 грн або на 21,2% нижчою за відповідний показник у чоловіків. Така розбіжність спостерігалась у переважній більшості видів економічної діяльності.

Нажаль, при аналізі заборгованості з виплати заробітної плати за аналізовані роки не було чітко видно тенденцію її динаміки. Найбільша частка заборгованості з виплати заробітної плати у 2018 році спостерігалася в промисловості та складала 77,9% від загального розміру заборгованості в економіці. Заборгованість за іншими видами економічної діяльності складала 10,1%, у транспорті – 7,6%, у будівництві – 3,7%, а в сільському господарстві – 0,7%.

Результати групування регіонів України у 2018 році за розміром середньомісячної номінальної заробітної плати штатних працівників показують, що є група з найбільшою кількістю регіонів України за розміром середньомісячної номінальної заробітної плати. Це група, в якій розмір заробітної плати становить від 6969 до 7421,8 грн. Вона складає 41,7% в загальній кількості регіонів. В цю групу входять 10 регіонів України, а саме: Волинська, Житомирська, Кіровоградська, Луганська, Сумська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Чернівецька і Чернігівська області.

Після проведення групування бачимо 3 найменші групи областей по розміру середньомісячної заробітної плати, які знаходяться в межах від 8327,4 до 8780,2 грн, від 8780,2 до 9233,0 грн, а також від 9233,0 до 9686,0 грн. Вони складають по 8,3% та 4,2% в загальній кількості областей України. В першу групу областей входять 2

області, а саме: Запорізька та Полтавська. В другу групу входять також 2 області – Дніпропетровська і Київська. В найменшу третю групу входить Донецька область.

Також слід відмітити, що протягом аналізованих 9 років в середньому щорічно в Україні середньомісячна номінальна заробітна плата штатних працівників складала 4446 грн, а в Одеській області – 3773 грн.

Якщо поглянути на динаміку, то стає видно, що за аналізований період розмір середньомісячної номінальної заробітної плати в Україні в середньому щорічно постійно збільшувався майже на 18,7 %, а в Одеській області розмір середньомісячної номінальної заробітної плати штатних працівників в середньому щорічно збільшувався на 18,6%, тобто різниця є невеликою.

Порівнюючи середню заробітну плату в Україні з іншими країнами світу, стає очевидним, що за рівнем оплати праці Україна може поміститися серед таких країн Африки, як Нігер та Ефіопія, які посідають 15-16 місця на континенті. Адже навіть серед країн СНД в 2019 році ми посідаємо останню сходинку з середньою заробітною платою в розмірі 6086 грн, що є в 23 рази менше, ніж в Швейцарії.

Що стосується фонду оплати праці усіх працівників, то він у грудні 2017 року порівняно з січнем 2017 року збільшився на 44,4%. У грудні 2018 року порівняно з січнем 2018 року фонд оплати праці штатних працівників збільшився на 34,6%. Не дивлячись на те, що сам фонд оплати праці у 2018 році порівняно з 2017 роком збільшився, спостерігалось зниження темпу його зростання у 2018 році на 9,8%.

Найбільшу питому вагу в розмірі фонду оплати праці складає фонд основної заробітної плати. Його частка складає до 61,3% від розміру фонд оплати праці. Третину фонду оплати праці складає фонд додаткової заробітної плати. Найменшу частку в структурі фонду мають інші заохочувальні та компенсаційні виплати.

Також слід відмітити тенденцію середньомісячної номінальної заробітної плати до збільшення, яка також прослідковується і в короткостроковій перспективі. Але, не зважаючи на такий втішний прогноз, Україні все ж таки потрібно реформування системи оплати праці. Це є найважливішим завданням і потребує якнайшвидшого здійснення.

Проблема удосконалення оплати праці є головною в системі соціально-економічних відносин. Адже вона торкається не лише інтересів основної частини населення країни. Вона впливає на всі параметри ринку: через механізми попиту та пропозиції – на структуру виробництва і його динаміку; через конкуренцію між працею та капіталом – на технологічний рівень виробництва і його ефективність; на якість робочої сили; на рівень зайнятості; динаміку цін та інфляцію.

Різке відставання рівня заробітної плати працівників бюджетної сфери від рівня заробітної плати працівників позабюджетного сектора економіки негативно впливає на престижність роботи у цій сфері. Рівень матеріального добробуту в Україні, зокрема й працівників бюджетної сфери залишається на незадовільному рівні й внаслідок інфляційних процесів та недосконалості процедури індексації заробітної плати. Суттєвою проблемою політики оплати праці в Україні є недовіра соціальних стандартів, зокрема прожиткового мінімуму, на основі якого визначаються розміри основних соціальних гарантій.

Таким чином необхідні системні заходи задля зростання рівня оплати праці в Україні, що забезпечать покращення реального добробуту українського працівника та позитивно вплинуть на всі процеси економічного розвитку в країні, а також вживати комплексних заходів, зокрема щодо створення конкурентоспроможних промислових виробництв, зростання обсягів виробництва, створення нових робочих місць, легалізації трудових відносин у сфері оплати праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України "Про оплату праці" // Закони України. - Т.8. — К.: Ін-т законодавства, 1997.
2. Богданова Т. І., Іванова Л. В. Економіка праці та соціально-трудова відносини: Навчальний посібник – Одеса, ОДЕУ, 2010 р. – с. 380
3. Грішнова О.А. Економіка праці та соціально-трудова відносини: Підручник.- К.: Знання, 2004. – с.535
4. Завіновська Г. Т. Економіка праці. –К.: КНЕУ, 2003.
5. О.В. Самоєнкова, Ю.О. Ольвінська Економічна статистика: Навчальний посібник – Одеса, ОДЕУ, 2010 р. – с. 180
6. Статистика. Підручник /За редак. С.С. Герасименко, - К : Вища школа, 2000.
7. Індекс інфляції в Україні. Електронний ресурс, режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/economy/index/inflation/>
8. Лісогор Л. С. Якість трудового життя: чинники впливу та напрями покращення // Демографія та соц. економіка. – 2012. - № 2. – С. 43-52.
9. Самоєнкова О.В., Ольвінська Ю.О. Соціально-демографічна статистика: Підручник // За ред. канд. екон. наук, професора А.З. Підгорного. – Одеса : ФОП Гуляєва В.М., 2016. – 450 с.
10. Статистичний збірник «Україна у цифрах у 2017 році. – К.: Консультант, 2018. – 241 с.
11. Підгорний А.З. Теорія статистики: Навч. посіб. – Одеса, ОДЕУ, 2001. – 140 с.
12. Кодекс законів про працю України та інше законодавство про працю. — К.: Праця, 1997.
13. Конвенції і рекомендації, прийняті Міжнародною Конференцією праці, 1919 – 1956, Т.1. 1957-1990. Т2. – Женева: Міжнародне бюро праці, 1991.
14. Державна служба статистики України. Офіційний веб-сайт. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

15. Абалмасова, М. П. Статистичний аналіз доходів та витрат населення деяких країн світу [Текст] / М. П. Абалмасова, Ю. О. Ольвінська // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 5. Частина II – Одеса, ОНЕУ. – 2019. – С. 55 – 61.
16. Абалмасова, М. П. Статистичний аналіз заробітної плати в Україні за 2010 – 2018 роки [Текст] / М. П. Абалмасова, І. Г. Готліб // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 5. Частина II – Одеса, ОНЕУ. – 2019. – С. 36 – 44.
17. Середня заробітна плата в Україні, країнах Європи та світу в 2019 році. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://bistrozaim.ua/blog/srednyaya-zarplata-v-ukraine-stranah-evropy-i-mira-v-2018-godu>
18. Міністерство праці та соціальної політики України, науково-дослідний інститут соціально-трудових відносин: Рекомендації щодо визначення заробітної плати в залежності від особистого внеску працівника в кінцевий результат роботи підприємства, Київ: 1999.
19. Куліков Г. Вплив заробітної плати на зайнятість населення. №3 – 1999 р.
20. Михайлова Ю. Г. Аналіз динаміки середньої заробітної плати в Україні / Ю. Г. Михайлова, О. В. Самотоєнкова // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень: збірник наукових студентських праць. – Одеса: ОНЕУ, 2017. – Вип. 3. – Ч. I. – С. 106-113.
21. Бараник З. П., Карабанова О. В. Чинники впливу на стан та розвиток трудового потенціалу України: статистичний аспект // Статистика України. – 2016. - № 1. – С. 42-49.
22. Шляга О. В., Пархоменко Л. О. Аналіз проблем заробітної плати в Україні та шляхи їх вирішення// Економічний вісник університету. – 2014. – Вип. 6. – С. 44-52.
23. Нестеренко О. П. Історія економічних вчень: Курс лекцій: 3-тє вид., стереотип. — К.: МАУП, 2002.
24. Ольвінська Ю. О. Роль розвитку малого бізнесу у реструктуризації регіонального ринку праці / Ю. О. Ольвінська // Социально-экономические

- аспекты промышленной политики. Управление трудовыми ресурсами: государство, регион, предприятие. – Донецк: ІЕП, 2006. – Т.2. – С. 345-350.
25. Підгорний, А. З. Статистика ринків: навчальний посібник / А. З. Підгорний, О. В. Самоуськова. - Одеса: Атлант, 2014. – 408 с.
 26. Підгорний А. З. Статистичні методи в управлінні розвитком регіону : монографія // А. З. Підгорний, О. В. Самоуськова, О. Г. Милашко та ін. – Одеса : ФОП Гуляєва В. М., 2016. – 218 с.
 27. Толуб'як В. С. Заробітна плата та її вплив на формування фінансових ресурсів системи пенсійного забезпечення / В. С. Толуб'як // Теорія та практика державного управління. — 2010. — Вип. 2. — С. 242—249.
 28. Круш П. В. Макроекономіка : навч. посіб. / П. В. Круш, С. О. Тульчинська. — [2-ге вид., перероб. та доп.]. — К. : Центр учбової літератури, 2008. — 328 с.
 29. Лукашевич В. М. Економіка праці та соціально-трудові відносини : навч. посіб. / В. М. Лукашевич. — Львів : Новий світ. — 2004. — 248 с.
 30. Болотіна Н. Б. Трудове право України : підруч. / Н. Б. Болотіна, Г. І. Чанишева. — К. : Знання, КОО, 2000. — 564 с.
 31. Мінімальна заробітна плата – основний соціальний стандарт // [Електронний ресурс]. — Режим доступу до документа. — <http://expert.fpsu.org.ua/sotsialnoekonomichnij-zakhist/37-minimalna-zarobitna-plata-osnovnij-sotsialnij-standart>.
 32. Лагутін В.Д. Реформа оплати праці стимулюючого типу в Україні: теорія, концепція, практичні рекомендації і пропозиції: монографія / В.Д. Лагутін. — Луцьк: Вежа, 2000. — 240 с.
 33. Зарплата в Україні – найменша у Європі. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://clipnews.info/newstopic.htm?id=86019>
 34. Павловський А. Чому в Україні найменша в Європі зарплата? / Андрій Павловський // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа. — <http://www.viche.info /journal/3113/>.